

NUNTA ÎN LITERATURA ROMÂNĂ

Simona CHIȘ¹

matilda_pd@yahoo.com

ABSTRACT: The present essay aims at describing the literary motif of wedding in the Romanian literature. Given the complexity of the topic, we selected a few representative titles from the work of Liviu Rebreanu, G. Călinescu, E. Barbu, Mircea Eliade, famous prose writers, and also from romantic poets, such as M. Eminescu and G. Coșbuc. The symbolical meaning of the motif prevails in some works, while the social and personal meaning is emphasized in others. A blend of several levels of significance is often intended.

KEYWORDS: wedding, ritual, literature, writer

Reprezentând unul dintre ritualurile de trecere, alături de botez și înmormântare, nunta s-a bucurat și se bucură de o importanță deosebită ca motiv literar-artistic, depășindu-le pe celelalte două ca popularitate și, ca semnificații, subsumându-le adeseori. Sensurile începutului și sfârșitului, concentrate în ritualul botezului și, respectiv, îngropării, se întâlnesc într-o altă formă în simbolismul nunții: și nunta e un început, o promisiune a unei vieți noi, dar și un sfârșit, prin refacerea unei unități primordiale androginice, prin revenirea la starea originară.

De unde această fascinație pentru un eveniment absolut firesc în viața omului? Explicațiile sunt numeroase. Mai întâi, e de la sine înțeles că nunta presupune bucurie, în opoziție cu înmormântarea, iar această bucurie e trăită conștient de actorii principali, în opoziție, desigur, cu momentul botezului, ce nu lasă amintiri. Nunta e un moment de apogeu al vieții omului, de aceea basmele și scrierile romantice se încheie în acest punct de maximă împlinire. În plan social, nunta înseamnă intrarea în rândul lumii, o dovadă a acceptării, iar în plan personal, garanția valorii individuale, a normalității, dar și promisiunea fericirii în cuplu, a stabilității. Vorbind de instincte, prin căsătorie e atins scopul speciei de a lăsa urmași, de a transmite mai departe moștenirea genetică, dar și de a asigura spațiul securizant pentru noua generație, *cuibul* progeniturilor. Nu în ultimul rând, nunta reprezintă împlinirea celui mai puternic și mai nobil dintre sentimentele

1 Profesor la Grupul Școlar „Alexandru cel Bun”, Botoșani.

umane – iubirea -, iar valoarea ei magică e consfințită prin includerea ei între cele șapte taine ale bisericii creștine.

Semnificațiile simbolice ale nunții derivă din cele enumerate mai sus. Nunta reprezintă găsirea jumătății pierdute, refacerea cuplului primordial, trimițând și la mitul androgenului – ființa perfectă, completă, unire armonioasă a contrariilor. Nunta înseamnă, așadar, o *coincidentia oppositorum* de început de lume, principiul unic, nedivizat, formă a sacrului ce se opune dualității profane, treaptă superioară – ultimă – a armoniei cosmice, încheierea unui ciclu și începutul altuia, stare ideală de echilibru: „Căci vinovat e tot făcutul,/ Și sfânt doar nunta, începutul...” (Ion Barbu).

În toate religiile lumii, oricât de diferite ca manifestări, și în toate formele de civilizație, caracterul sacru al evenimentului e potențat prin desfășurarea ceremonioasă, la care participă comunitatea, martor al unirii și paznic moral al acesteia.

Între profan și sacru, ca motiv literar subsumat temei iubirii sau temei sociale, nunta a ispitit pe mulți dintre marii scriitori ai lumii. Același lucru s-a întâmplat și în literatura română. Încă de la începuturile ei, în capodopera literaturii pastorale – *Miorița*, întâlnim un aspect dintre cele mai profunde ale simbolului: moartea ca nuntă, ce vine dintr-o veche tradiție funerară, de a cumula ritualurile de nuntă și înmormântare, într-o ultimă ceremonie, **nunta postumă**, pentru tinerii ce mor *nelumiți*, necăsătoriți. Natura sacralizată participă la această nuntă cosmică, ce alegorizează marea trecere, întoarcerea la elementele veșnice. (Pillatian, clopotul din turnul vechi sună „de nuntă sau de moarte”.)

Ca motiv literar, nunta a făcut o întreagă carieră în proza realistă. Liviu Rebreanu, în romanul *Ion*, i-a dat una dintre cele mai puternice interpretări. În același timp realistă, cu pătrunzătoare observații etnografice, scena nunții lui Ion, flăcăul sărac din Pripas, cu Ana, fiică de „bocotani”, ascunde un bogat registru simbolic. Asistăm, în fond, la o nuntă dublă, nunta reală, profană și profanată (prin sarcina Anei și prin lipsa de iubire a lui Ion), și nunta ideală, imaginată, a lui Ion cu Florica. Printr-un joc al întâmplării, substituirea miresei cu femeia dorită devine posibilă, fiindcă Florica, „drușcă întâi”, joacă cu mirele în locul miresei, parcurgând astfel împreună o parte a ritualului nupțial:

„Pe la miezul nopții urma să joace pe bani mireasa. Fiindcă Ana, cu sarcina ei, s- ar fi ostenit prea tare, îi ținu locul drușca întâi, adică Florica. Mirele o învărti de câteva ori voinicește și apoi aruncă un zlot de argint în strachina înflorită”.

Rolul social al nunții e cum nu se poate mai clar demonstrat în proza realistă, căsătoria fiind văzută încă de la Slavici drept o alianță între două familii de rang egal în sat, o confirmare și consolidare a statutului social (*Gura satului*), sau, în romanul rebrenian citat, drept cale de a accede într-o castă superioară, toți eroii fiind foarte conștienți de stratificarea socială a satului și de locul lor propriu în acest sistem.

Nu altfel stau lucrurile în lumea orașului. La G. Călinescu, fără să asistăm propriu-zis la o nuntă, observăm formarea și destrămarea perechilor în ritm alert, în temeiul fie al atracției fizice, fie al interesului material, mai rar din iubire pur și simplu. Se impune, însă, cu pregnanță ideea căsătoriei ca mijloc de ocrotire socială a femeii, pentru salvarea ei de promiscuitate (Otilia, Georgeta), precum și, ca un pandant, motivul fetei bătrâne, în pragul unei demențe a frustrărilor sexuale (Aurica).

Obsesia căsătoriei o are, peste timp, o altă Aurică, a scriitorului Eugen Barbu, care – ironie tragică – vinde rochii de mireasă în timp ce așteaptă o salvare din condiția ei de femeie stearpă, nedorită, uscată (*Domnișoara Aurica*). Măritișul unei fete – iată una dintre spaimile adânc înrădăcinate în conștiința românilor (și nu numai) și trecute în literatură. Ca să-l cităm pe Stănică Rațiu: „Când se naște un băiat e bucurie, când se naște o fată, e pacoste. Asta în credința poporului e sfânt” (*Enigma Otiliei*).

Nunta ca o afacere – practică des înălțată în unele vremuri și în unele medii – face tema primului capitol al romanului *Groapa*, de același Eugen Barbu. Frumusețea și tinerețea Linei, laolaltă cu zestrea, îi aduc un soț cu stare, pe negustorul Stere. Tatăl fetei, invocând o veche tradiție a căsătoriilor aranjate, o constrânge să se mărite, ignorându-i sentimentele. Maestru al detaliului pitoresc, Eugen Barbu urmărește chinul sufletesc al fetei, pe fundalul amplu al unui ceremonial de nuntă primitiv, care ascunde cinicul târg:

„– După ce-o duci la biserică, facem un fel de fitanță, la nuntă îți număr ce îți se cuvine, prețul casei, până la unul, o iei – și Dumnezeu să-ți ajute!” (*Nuntă*)

Suntem departe de idilismul nunții romantice din romanul lui Nicolae Filimon, *Ciocoii vechi și noi*, unde mirii – Maria și Gheorghe – tineri, frumoși, bogați și îndrăgostiți, sunt așteptați în ușa bisericii de însuși domnitorul Grigore Ghica și de mitropolit, iar nunta e oficiată „cu mare magnificență”... Cât de exterioare și false pot părea aceste elemente cititorului modern, de prisos să mai spunem.

Despre o nuntă idilică, de basm, între zburătorul Călin și fiica de crai, a scris Mihai Eminescu, în *Călin (file din poveste)*. Acesteia îi dă replica o

nunță alegorică, nu mai puțin fabuloasă, o fantezie glumeață, ce-i are ca protagoniști pe mirele flutur și mireasa viorică. Funcția acestor nunți e aceeași ca în toate basmele, de a recompensa și încununa eforturile eroilor, de a le oferi răsplata pentru parcurgerea unui drum de inițiere. Eminescu aduce elemente de originalitate, proiectând, în notă romantică, coordonatele cosmice ale nunții. Dacă la Eminescu nunțile paralele se desfășoară în același plan – fabulos, desigur –, nunțile barbiene din *Riga Crypto* sunt construite pe o structură de adâncime, prin suprapunerea planurilor – real, alegoric, simbolic.

O pură fantezie de basm, în care motivul apare gratuit, devenind, de fapt, temă centrală, este poemul coșbucian *Nunta Zamfirei*, în care se pot recunoaște momentele nunții țărănești, totul fiind hiperbolizarea unei realități cunoscute...

Cu totul altă accepție capătă nunta în proza eliadescă. Având valențe filozofice și mistice, pe undeva în descendența lui Ion Barbu, nunta reprezintă o cale de acces spre Absolut, a cărui căutare devine obsesia eroilor. Iubirea e spirituală, e o uniune mistică în virtutea unui destin. Poarta spre absolut poate fi găsită numai prin citirea semnelor, astfel încât iubirea unică să fie recunoscută dintre multele forme înșelătoare. Confuzia dintre iubirea unică, predestinată, și iubirea întâmplătoare duce la ratarea sensului existenței, la căderea în profan și ieșirea din mit – așa cum se întâmplă cu Gavrilescu, din cunoscuta *La țigănci*. Dacă la Ion Barbu nuntesc *principiile* universale, abstracțiuni sau forme libere ale manifestării substanței cosmice, la Eliade, în schimb, șansa „nunții în cer” aparține omului, viziunea sa fiind fundamental antropomorfă.

Pentru a încheia acest scurt periplu, să revenim la unul dintre primii noștri romancieri, Nicolae Filimon, la care găsim o variantă mai puțin cultivată în literatura română a motivului, variantă pe care am putea-o numi *nunta stricată*. E vorba de nunta lui Dinu Păturică cu frumoasa grecoaică chera Duda, nunță făcută în ascuns, la miez de noapte – decor pe potriva spiritelor lor întunecate. Nunta nu se strică, în fapt, deși agentul există: în fața furiei îndrăgostitului înșelat, postelnicul Andronache Tuzluc, mirii se refugiază în altar, iar intenția acestuia eșuează. Potențialul melodramatic, de un senzațional ieftin, al motivului nunții stricate a fost intuit și exploatat până la epuizare în numeroase producții cinematografice, mai ales din categoria serialelor. Dacă nunta în sine constituie mai rar punctul culminant al unei desfășurări epice și mai des un deznodământ,

nunta stricată e un climax de incontestabil impact, o lovitură de teatru generatoare de valuri de emoții.

Bibliografie:

- [1] Ruști, Doina, *Dicționar de teme și simboluri din literatura română*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002.
- [2] Coman, Mihai, *Izvoare mitice*, București, Editura Cartea Românească, 1980.
- [3] Chimet, Iordan, *Dreptul la memorie*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1992.